

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

Scrúdú na hArdteistiméireachta, 2010

LAIDIN – ARDLEIBHÉAL

(400 marc)

Dé Céadaoin, 23 Meitheamh – Tráthnóna, 2.00 – 5.00

A. Cuir Laidin air seo:-

D'fhill Hanno ó Bruttium go Campania agus le cabhair ó na Brutti bhog sé go tapa chun na Gréagaigh a bhí ina gcónaí ansin a ionsaí. Theastaigh uathu fanacht dílis don Róimh ach bhí eagla orthu go mbogfadh Hanno a arm ina gcoinne. Dá bhrí sin gheall siad go dtabharfaidís airm do na saoránaigh go léir, idir óg agus aosta. Dheifrigh na mná go dtí na páirceanna chun soláthairtí a bhailiú sula dtiocfadh sé. Idir an dá linn, chruinnigh Hanno a chuid trúpaí i gcampa thart ar chúig mhíle ón gcathair agus d'fhan le haghaidh saighdiúirí athneartacha. Dá ndéanfadh sé ionsaí láithreach, is cinnte go ngabhfadh sé an chathair.

óg: adolescens. aosta: vetus, -eris. soláthairtí: commeatus.
fanaím le haghaidh: exspecto.

NÓ

B. Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair, i nGaeilge, na ceisteanna **go léir** ina dhiaidh:-

(Feictear go mbíonn tóir i gcónaí ar theach a bhfuil taibhsí ann lena ligean ar cíos)

Erat Athenis spatiosa et capax domus sed infamis et pestilens. Per silentium noctis sonus ferri, et si attenderes acrius, sonus vinculorum longius primo, deinde e proximo reddebatur. Mox apparebat idolon, senex macie et squalore confectus, longa barba horrenti capillo. Cruribus compedes, manibus catenas gerebat quatiebatque. Inde inhabitantes per tristes dirasque noctes metu vigilabant; vigiliam morbus et crescente metu mors sequebatur. Nam interdiu quoque, quamquam abscesserat imago, memoria imaginis oculos complebat, longiorque causis timoris timor erat. Deserta inde et damnata solitudine domus totaque illi monstro relicta. Proscribebatur tamen, seu quis emere seu quis conducere ignarus tanti mali vellet. Venit Athenas philosophus Athenodorus, legit titulum auditoque pretio, quia suspecta vilitas, percunctatus est et omnia docetur ac nihilo minus, immo tanto magis conducit.

pestilens: contúirteach.	idolon: taibhse.	macies: tanaíocht.
capillus: gruaig.	compes: geimheal cos.	catena: slabhra.
vigilo: ní chodlaím.	vigilia: easpa codlata.	interdiu: de lá.
monstrum: taibhse.	proscribo: a thairiscint le díol nó le ligean ar cíos.	
conduco: ligim ar cíos.	titulus: fógra (le ligean).	vilitas: praghas íseal.
percunctor: iniúchaim.		

(i)	Luaigh pointe dearfach amháin agus pointe diúltach amháin faoin teach san Aithin.	(6)
(ii)	Cén fhuaim a bhí le cloisteáil ón teach istoíche?	(6)
(iii)	Dá n-éistfeadh duine níos cúramaí, cén fhuaim a bheadh le cloisteáil freisin?	(8)
(iv)	Cad leis a raibh an taibhse cosúil?	(8)
(v)	Cad a bhí á chaitheamh ag an taibhse ar na cosa agus ar na lámha?	(6)
(vi)	Cad a rinne áitritheoirí an tí faoin taibhse?	(6)
(vii)	Conas a chuir an iompraíocht seo isteach orthu?	(8)
(viii)	Nuair a bhí an taibhse imithe de lá, cad a bhí fágtha?	(6)
(ix)	Cad a tharla don teach sular fógraíodh é?	(8)
(x)	Cén saghas duine a raibh na húinéirí ag súil leis a cheannódh an teach nó a ghlacfadh ar cíos é?	(6)
(xi)	Conas a chuaigh sé i gcion ar Athenodorus nuair a chuala sé praghas an tí?	(7)

2. Cuir Gaeilge ar shliocht **amháin** as Roinn **A** agus ar shliocht **amháin** as Roinn **B**:- [130]

A. (i) (Déanann Aenéas iarracht srian a chur lena chuid fear ach goineann saighead é)

At pius Aeneas dextram tendebat inermem
nudato capite atque suos clamore vocabat:
'quo ruitis? quaeve ista repens discordia surgit?
o cohibete iras: ictum iam foedus, et omnes
compositae leges; mihi ius concurrere soli;
me sinite, atque auferte metus. ego faxo foedera
firma manu; Turnum debent haec iam mihi sacra.'
has inter voces, media inter talia verba,
ecce, viro stridens alis adlapsa sagitta est,
incertum qua pulsa manu, quo turbine adacta,
quis tantam Rutulis laudem, casusne deusne,
attulerit.

Veirgil

inermis: gan arm. cohibeo: cuirim srian le. icio: déanaim. foedus: conradh.
faxo = fecero. strideo: déanaim siosarnach. adlabor: sním.
qua ... manu: téann na focail seo le chéile. turbo: camfheothan, sí gaoithe. adigo: ruaigim amach.
casus: seans.

NÓ

A. (ii) (Fágann Óivid, atá ag dul ar deoraíocht, slán ag a bhean chéile agus ag a chairde)

"uxor in aeternum vivo mihi viva negatur,
et domus et fidae dulcia membra domus,
quosque ego dilexi fraterno more sodales,
o mihi Thesea pectora iuncta fide!
dum licet, amplectar: nunquam fortasse licebit
amplius; in lucro est quae datur hora mihi."
nec mora: sermonis verba imperfecta relinquo,
conplectens animo proxima quaeque meo.
dum loquor et flemus, caelo nitidissimus alto
(stella gravis nobis) Lucifer ortus erat.

Óivid

membra: baill den teaghlach. diligo: gráim. mos: modh. sodalis: cara.
Thesea; de Théiséas (a raibh cáil air as a dhílseacht). amplector: beirim barróg ar.
fortasse: b'fhéidir. lucrum: tairbhe, sochar. conplectens: ag breith barróg ar.
nitidus: lonrach. gravis: tuarúil. Lucifer: réalta na maidine.

B. (i)

(De bhrí go bhfuil amhras faoi dhílseacht na ndaoine ar a dtugtar Arretines, socraíonn Varro agus Hostilius gialla a thógáil uathu).

Varro ut venit, extemplo Hostilius legionem unam, quae ante urbem castra habebat, signa in urbem
ferre iussit praesidiaque locis idoneis disposuit; tum in forum citatis senatoribus obsides imperavit.
Cum senatus tempus ad considerandum peteret, aut ipsos extemplo dare aut se postero die
senatorum omnes liberos sumpturum esse edixit. Inde portas custodire iussi sunt tribuni militum
praefectique sociorum et centuriones, ne quis nocte urbe exiret. Id segni negligentiusque factum;
septem principes senatus, priusquam custodiae in portis locarentur, ante noctem cum liberis
evaserunt. Postero die luce prima, cum senatus in forum citari coeptus esset, desiderati sunt bonaque
eorum venierunt.

Livias

cito: gairim. impero (+ Cuspóireach): éilím. sumo: tógáim, leithreasaím. segnis: leisciúil.
desidero: mothaím uaim. bona: iarmhais. veneo: díoltar mé.

NÓ

B. (ii)

(Cáineann Cicearó Vatinius atá sotalach agus feargach agus a rinne iarracht cosc a chur ar Chicearó Corneilius atá neamhchiontach a chosaint)

Nimium es vehemens feroxque natura; non putas fas esse verbum ex ore exire cuiusquam, quod non iucundum et honorificum ad aures tuas accidit. Venisti iratus omnibus; quod ego, simulac te aspexi, priusquam loqui coepisti, sensi atque providi. Repente enim te tamquam serpens e latibulis oculis eminentibus, inflato collo, intulisti.

Sed quaero a te cur C. Cornelium non defenderem; num legem aliquam Cornelius contra auspicia tulerit, num Aeliam legem neglexerit, num consuli vim attulerit, num armatis hominibus templum tenuerit, num religiones polluerit, aerarium exhausserit, rem publicam compilarit? Tua sunt, tua sunt haec omnia crimina; Cornelio eiusmodi nihil obiectum est.

Cicearó

fas est: tá sé ceadaithe.

honorificus: plámásach.

provideo: ullmhaím lena aghaidh.

me infero: tagaim isteach.

latibulum: ionad folaigh.

eminens: ag gobadh amach.

auspicium: tuar, comhartha.

teneo: glacaim seilbh ar.

aerarium: ciste.

compilo: robálaim.

obiecto (+ Tabharthach): caithim le, cuirim i leith.

3. Freagair Roinn A nó Roinn B sa cheist seo:-

[90]

A.

(i) Cuir Gaeilge air seo:-

(60)

Eiusdem aetatis exitu M. Marcellus ex Sicilia provincia cum ad urbem venisset, a C. Calpurnio praetore senatus ei ad aedem Bellonae datus est. Ibi cum de rebus ab se gestis disseruisset, questus leniter non suam magis quam militum vicem quod provincia confecta exercitum deportare non licuisset, postulavit ut triumphanti urbem inire liceret. Id non impetravit. Cum multis verbis actum esset utrum minus conveniret, cuius nomine absentis ob res prospere ductu eius gestas supplicatio decreta foret et dis immortalibus habitus honos, ei praesenti negare triumphum, an quem tradere exercitum successor iussissent – quod nisi manente in provincia bello non decerneretur – eum quasi debellato triumphare, cum exercitus testis meriti atque immeriti triumphi abesset, medium visum ut ovans urbem iniret. Tribuni plebis ex auctoritate senatus ad populum tulerunt ut M. Marcello, quo die urbem ovans iniret, imperium esset. Pridie quam urbem iniret, in monte Albano triumphavit; inde ovans multam prae se praedam in urbem intulit.

Livias

(ii) Freagair trí cinn ar bith de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ag gabháil le gach ceist):-

(30)

- (a) Le linn léigear Capua, cén cleas a d'imir na Rómhánaigh chun marcra an namhad a chloí?
- (b) Cé chomh maith agus a d'éirigh le Hannibal nuair a mháirseáil sé ar an Róimh?
- (c) Cén plean a cheap Vibius Virrius agus cérbh iad na cúinsí a bhí i bhfeidhm?
- (d) Conas a bhuail Hasdrubal bob ar Gaius Nero sa Spáinn?
- (e) Cad í do thuairim faoi Livias mar staraí? Déan tagairt don staidéar atá déanta agat ar Leabhar XXVI mar thacaíocht le do fhreagra.

B.

(i) Cuir Gaeilge air seo:-

(60)

Ecce gubernator sese Palinurus agebat,
qui Libyco nuper cursu, dum sidera servat,
exciderat puppi mediis effusus in undis.
hunc ubi vix multa maestum cognovit in umbra,
sic prior adloquitur: 'quis te, Palinure, deorum
eripuit nobis medioque sub aequore mersit?
dic age. namque mihi, fallax haud ante repertus,
hoc uno responso animum delusit Apollo,
qui fore te ponto incolumem finesque canebat
venturum Ausonios. en haec promissa fides est?'
ille autem: 'neque te Phoebi cortina fefellit,
dux Anchisiade, nec me deus aequore mersit.
namque gubernaculum multa vi forte revulsum,
cui datus haerebam custos cursusque regebam,
praecipitans traxi mecum.'

Veirgil

(ii) Freagair **trí cinn ar bith** de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ag gabháil le gach ceist):- (30)

- (a) Cuir críoch achomair le scéal Palinurus a bhfuil cuid de inste cheana féin sa sliocht thuas.
- (b) Déan cur síos achomair ar theagmháil Aeinéas leis an tSibil.
- (c) Cérbh é Misenus agus cad a tharla dó?
- (d) Conas a fuair Deiphobus bás?
- (e) Tabhair cuntas ar an gCraobh Órga.

4. (i) Freagair (a) **nó** (b):-

[30]

(a) Mínigh foirm na mbriathra *humandum* agus *diceret* agus tui seal *sermone* sa sliocht seo a leanas:

multa inter sese vario sermone serebant
quem socium exanimus vates, quod corpus humandum
diceret

(b) Mínigh tui seal *promunturio* agus modh *venisset* agus *essent* sa sliocht seo a leanas:

... superato Leucata promunturio cum venisset Naupactum, Anticyram inde se
petiturum edixit, ut praesto ibi Scopas Aetolique essent.

(10)

(ii) Luaigh na príomhranna de thrí cinn ar bith de na briathra seo a leanas:

veto; ludo; ago; quaero; reor.

(10)

(iii) Ainmnigh meadaracht na líne seo a leanas agus marcáil na cainníochtaí:

ille si fas est superare divos.

(10)

5. Freagair **trí cinn** ar bith de na ceistanna seo a leanas. Ní mór ceist **amháin** ar a laghad a roghnú as Roinn A agus ceist **amháin** ar a laghad as Roinn B. Is féidir an **tríú** ceist a roghnú as Roinn A nó as Roinn B. (Tá cúig mharc is fiche ag gabháil le gach ceist):- **[75]**

A.

- (i) Pléigh go hachomair conas a bhí Ágastas in ann cumhacht a bhaint amach agus a choinneáil.
Cad é an éacht ba mhó a rinne sé mar Impire, dar leat?
- (ii) Ní hiontas ar bith é gur beag duine sa Róimh a mhothaigh brón ar bith nuair fuair Cláidias bás. Pléigh an ráiteas seo.
- (iii) Scríobh nótaí ar **dhá** cheann díobh seo a leanas: Séanas; an tImpire Nerva; feachtas Thráian sa Dáicia; an tImpire Títeas.

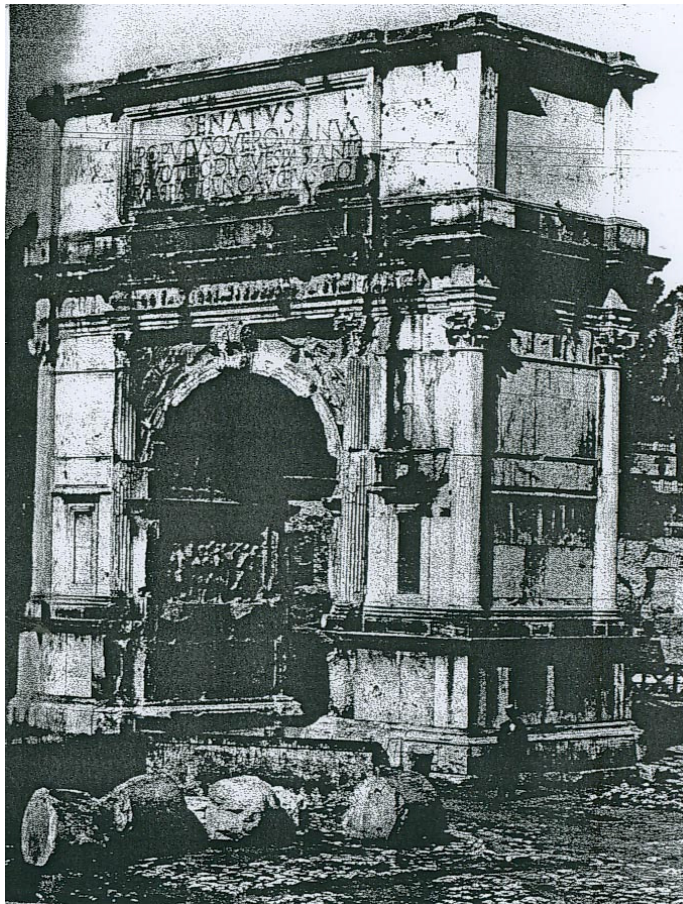
B.

- (i) Scríobh cuntas gearr ar shaol agus ar shaothar Chaesair **nó** Chicearó. Luaigh an tábhacht ó thaobh na polaitíochta de a bhaineann leis an scríbhneoir a roghnaíonn tú.
- (ii) Pléigh conas a chuir úsáid na háirse ar chumas na Rómhánach foirgnimh mhóra phoiblí a thógáil. I do fhreagra, déan tagairt do shamplaí sonracha d'fhoirgnimh dá leithéid.
- (iii) Tar éis duit breathnú ar Fhótagraif **A**, **B** agus **C**, freagair **dhá cheann** de na ceistanna seo a leanas:-
 - (a) Pléigh príomhghnéithe ailtireachta an Cholasaeim mar a léirítear i bhFótagraf **A** é.
 - (b) Ainmnigh an séadchomhartha a léirítear i bhFótagraf **B**. Cén ócáid inar tógadh é? Déan cur síos achomair ar cheann amháin den dá phríomhdhealbhóireacht atá sa phasáiste faoin áirse.
 - (c) Scríobh cuntas gearr ar theampaill dhronuilleogacha Rómhánacha ar nós an Maison Carrée a léirítear i bhFótagraf **C**.

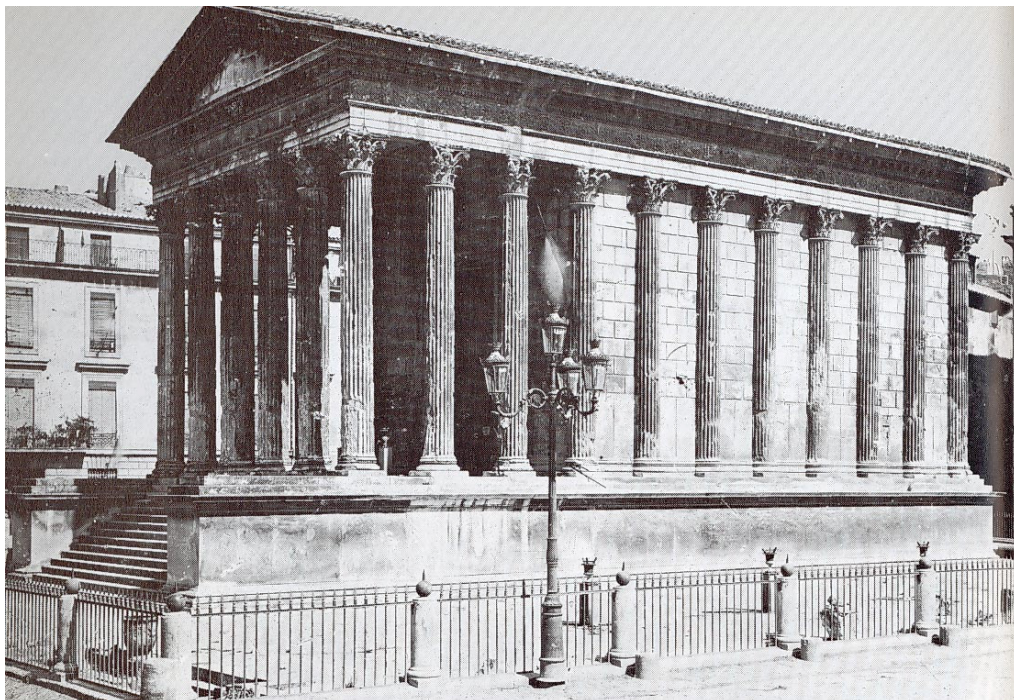
A

B

C

Baineadh Fótagraif A, B agus C as *Roman Art and Architecture*, M. Wheeler, Thames and Hudson

Leathanach Bán